

LA SITUACIÓ JURÍDICA DE LA LLENGUA OCCITANA A LA VALL D'ARAN*

per Juli PALLAROL I SÀNCHEZ

I. INTRODUCCIÓ

La introducció de la situació jurídic-lingüística d'Aran, sobretot intentant fer-la des d'una perspectiva aranesa, passa per l'observació que després de la imposició del castellà per la Constitució espanyola (CE)¹ a tothom, l'Estatut de Catalunya (EAC)² reproduceix en un segon pla una imposició del català als aranesos.³

* Una gran part d'aquest estudi va ser exposada en una conferència presentada a Vielha el dia 3 de juliol de 1990 durant la Universitat Occitana d'Estiu (del 2 al 5 de juliol de 1990).

1. Constitució espanyola de 1978, art. 3: «1. El castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. Tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la. 2. Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus Estats. 3. La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció.»

2. Estatut d'Autonomia de Catalunya (Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre) art. 3: «1. La llengua pròpia de Catalunya és el català. 2. L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol. 3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.»

3. Sobre l'anàlisi jurídica del terme «aranesos» en l'ordenament jurídic espanyol, es pot afirmar que aquesta categoria, com a condició política, s'equipara a qui tingui el veïnatge administratiu a qualsevol dels municipis d'Aran d'acord amb la legislació de l'Estat (cf. art. 6.1 de l'EAC). L'art. 28.1 de la LNL (cf. la nota núm. 6) atorga als aranesos uns drets lingüístics. És recomanable de substituir la designació d'aranesos per la de ciutadans, ja que tècnicament és més correcta perquè si no, pot semblar que únicament els aranesos tenen el dret d'expressar-se en occità a la Vall d'Aran, mentre que l'hauria de tenir qualsevol persona en aquest territori. Una eficaç protecció s'ha d'emparar en el principi de territorialitat i no en el de personalitat.

Des d'aquest punt de partença se'ns presenta una relació més o menys conflictiva i complexa entre comunitats lingüístiques, o sia entre la minoria (occitanòfons) i la majoria-minoria (catalanòfons) i la majoria (hispanòfons). I, entrant en la identificació, conflictiva en termes polítics, de comunitat lingüística amb comunitat nacional, podem parlar de la «coexistència» per superposició (d'un marc legal configurat per un poder) entre els aranesos (també catalans i espanyols) o la collectivitat d'Aran i els catalans (també espanyols) o la collectivitat de Catalunya («nacionalitat o poble català») i els espanyols (només espanyols) o la collectivitat d'Espanya («nació espanyola i poble espanyol»).

Una altra qüestió és la denominació inadequada de la llengua. S'havia d'haver preferit la denominació científica d'occità o llengua occitana a la d'aranès, per molt arrelada que aquesta designació sigui a la Vall d'Aran.⁵ Ha estat una descurança sense intencions de secessionisme lingüístic.

El punt d'arrencada de l'anàlisi jurídica és que l'occità parlat a la Vall d'Aran no té atribuïts els valors jurídics d'oficialitat i propietat per disposició estatutària. L'Estatut català es limita a prescriure: «La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció.» (art. 3.4 EAC). La Llei catalana de normalització lingüística (LNLG), en l'art. 28,⁶ in-

4. Vegeu Xavier LAMUELA, «Política Lingüística a la Vall d'Aran: Les regles del joc», *Revista de Llengua i Dret* núm. 3, 1984.

5. Algunes correccions a aquest patafí són l'esment «de respecte a la filiació de l'aranès dins la branca gascona de la família lingüística occitana» en el preàmbul del Decret 57/1983, de 15 de gener, pel qual s'adopten les normes ortogràfiques de l'aranès (DOGC núm. 312 de 16.03.1983) i en termes semblants l'Ordre de 29 de juliol de 1983 (DOGC núm. 359 de 31.08.1983). En l'art. 2 de l'Estatut especial d'Aran s'identifica l'aranès com una «varietat de la llengua occitana». En aquest article la precisió millora ja que distingeix el dialecte de la llengua, però no s'atreveix a l'ús exclusiu de la denominació occità o llengua o idioma occitans, que en un text normatiu d'aquestes característiques seria la denominació més escaient. (cf. més avall i la nota núm. 7).

6. En l'art. 28 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril (DOGC núm. 322 de 22.04.1983) s'estableix: «art. 28 1. L'aranès és la llengua pròpia de la Vall d'Aran. Els aranesos tenen el dret de conèixer-lo i d'expressar-s'hi en les relacions i els actes públics dins aquest territori. 2. La Generalitat, juntament amb les institucions araneses, ha de prendre les mesures necessàries per garantir el coneixement i l'ús normal de l'aranès a la Vall d'Aran i per impulsar-ne la normalització. 3. Els topònims de la Vall d'Aran tenen com a forma oficial l'aranès. 4. El Consell Executiu ha de proporcionar els mitjans que garanteixin l'ensenyament i l'ús de l'aranès als centres escolars de la Vall d'Aran. 5. El Consell Executiu ha de prendre les mesures necessàries perquè l'aranès sigui emprat en els mitjans de comunicació social a la Vall d'Aran. Qualsevol reglamentació sobre ús lingüístic consegüent a aquesta Llei ha de tenir en compte l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran.»

tentava pal·liar aquestes mancances. I, finalment, la Llei sobre el règim jurídic de la Vall d'Aran reconsidera el marc estatutari sense modificar-lo. Aquest Estatut especial d'Aran fixa el següent règim lingüístic en l'art. 2:

1. L'aranès, varietat de la llengua occitana i pròpia d'Aran, és oficial a la Vall d'Aran. També ho són el català i el castellà, d'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.
2. D'acord amb l'article 3.4 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, l'aranès ha d'ésser objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció, i se n'ha de garantir l'ús tant en el sistema educatiu com en l'activitat de l'Administració de la Generalitat i dels mitjans dependents de la CCRTV en el territori de la Vall d'Aran.
3. La Generalitat i les institucions d'Aran han d'adoptar les mesures necessàries per garantir el coneixement i l'ús normal de l'aranès i per impulsar-ne la normalització.
4. La Generalitat i les institucions d'Aran han de vetllar per la conservació, la promoció i la difusió de la cultura aranesa.⁷

II. EL CONDICIONAMENT ESTATUTARI

El contingut de l'art. 3 de l'EAC ens conforma un model lingüístic —ja prefigurat per la norma bàsica de l'Estat— que ha omès l'oficialitat de l'occità (aranès) i ha negligit el caràcter preceptiu⁸ del reconeixement d'oficialitat que l'art. 3.2 de la CE atorga a la resta de llengües espanyoles —i l'occità n'és una— diferents del castellà.

És missió dels estatuts d'autonomia, en els respectius àmbits territorials, determinar les altres llengües espanyoles a fer-ne efectiva l'oficialitat, sense poder oblidar aquest valor jurídic-lingüístic ni desnaturalitzar-lo.

Malgrat l'art. 9.1 de la CE⁹ i aquest caràcter preceptiu de l'esmentat art. 3.2, el legislador no ha seguit aquest manament i no ha fet afecti-

7. Llei 16/1990, de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran (DOGC núm. 1326 de 3.08.1990/BOE núm. 194 de 14.08.1990).

8. Cf. MILLIAN i MASSANA, a. «Ordenament Lingüístic (EAC 3)». *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*, Institut d'Estudis Autònoms, vol. I, Barcelona, 1988.

9. Art. 9.1 de la CE:

«1. Els ciutadans i els poders públics resten subjectes a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic.»

va l'oficialitat, si més no estatutàriament, de totes les llengües com tampoc no se n'ha fet efectiva respecte del català en l'Estatut d'Aragó.¹⁰

Si s'admetia que aquesta norma té un caràcter potestatiu (aquesta és l'opinió actual del Tribunal Constitucional),¹¹ llavors s'ha d'entendre que en l'EAC no s'ha fet l'opció d'oficialitat. I, a més, relega l'occità a la condició de parla aranesa.

Aquesta relegació podria encaixar una orientació interpretativa consistent a no reconèixer l'oficialitat estatutària a aquelles llengües de les comunitats autònomes que no n'abasten la majoria del territori i població; que alguns autors qualifiquen de no pròpies o simples modalitats lingüístiques i que per tant no cal que siguin oficials en els respectius estatuts.¹²

Una altra qüestió és el valor jurídic de llengua pròpia de Catalunya que l'EAC només atribueix al català.¹³

El concepte de propietat vol dir que és definidor i caracteritzador de Catalunya, però no ho és per la declaració estatutària sinó perquè la llengua catalana és un element definidor de la personalitat de Catalunya i no únicament de Catalunya.¹⁴ L'EAC fa un acte de confirmació de la realitat i, alhora, una declaració jurídica.

10. Cf. Juli PALLAROL i SÀNCHEZ, «Situació a la Franja de llengua catalana d'Aragó», *Dret lingüístic. Actes del Simposi sobre Dret lingüístic (Barcelona, setembre de 1987)*, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, 1989.

11. El Tribunal Constitucional en la Sentència 82/1986, de 26 de juny (BOE núm. 159 de 4.07.1986) fa una formulació, això sí, sense argumentar-la i ésser la qüestió de fons, a favor de la condició no preceptiva de l'esmentada norma i afirma en el fonament jurídic I, quan analitza l'esquema normatiu general del fet lingüístic que «la Constitución de 1978 reconoce la realidad plurilingüe de la Nación española y, viendo en ella un valor cultural no sólo estimable, sino también digno de ser promovido, obtiene de dicha realidad una serie de consecuencias jurídicas en orden a la posible atribución de carácter oficial a las diversas lenguas españolas, a la protección efectiva de todas ellas y a la configuración de derechos y deberes individuales en materia lingüística»; i implícitament admet situacions de no-oficialitat en el fonament IV *in fine* «todo ello sin olvidar las referencias a la protección de otras lenguas o modalidades lingüísticas no oficiales contenidas en varios estatutos (art. 3.4 del de Cataluña en relación con «el habla aranesa»; ... ».

12. Sobre aquesta interpretació vegeu: SOLÉ-TURA, Jordi: «La cooficialidad de lenguas en la Constitución», diari *Mundo Diario* (17 de maig de 1978). TOLIVAR ALAS, Leopoldo, *Las libertades lingüísticas*. INAP, Madrid, 1987, pàg. 24 i 188. MILIAN, A. *op. cit.* pàg. 189.

13. Art. 3.1 EAC. Cal assenyalar que la Llei foral 18/1986, de 15 de desembre, del basc (BON núm. 154, de 17.12.1986) en l'art. 2 declara dues llengües (castellà i basc) com a pròpies de Navarra.

14. Vegeu: País Valencià: art. 7 de l'Estatut d'Autonomia, Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol (BOE 10.07.1982). Les Illes Balears i Pitiüses: art. 3 de l'Estatut d'Autonomia, Llei orgànica 2/1983 de 25 de febrer (BOE 1.03.1983). Andorra: sobre la llengua catalana

L'existència d'una col·lectivitat diferenciada, almenys en l'àmbit cultural i lingüístic, com ho és Aran, que té una personalitat pròpia i una llengua pròpia, no està supeditada a una declaració jurídica. Cal assenyalar, en certa mesura, la previsió de reconeixement a la diferència en la disposició addicional primera de l'EAC.¹⁵

Del que hem dit es desprèn que l'EAC no fa efectiva l'oficialitat ni confirma la propietat lingüística de l'occità a la Vall d'Aran, o, si es vol, no declara l'oficialitat ni reconeix la propietat de l'aranès.

Cal preguntar-se si aquesta circumstància condiona l'establiment de l'oficialitat i propietat en una norma consegüent posterior sense reformar el bloc de constitucionalitat que formen els art. 3 de la CE i 3 de l'EAC.

Pel que fa a l'oficialitat sí que existeix el condicionament, ja que la plasmació efectiva de l'oficialitat és tema reservat per la CE als estatuts. L'expressió «d'acord amb els seus estatuts» determina que la modulació i l'efectivitat de l'oficialitat —en definitiva la mateixa oficialitat— de les altres llengües espanyoles correspon en exclusiva fixar-la als estatuts. Tesi que confirma el Tribunal Constitucional a bastament en la Sentència 82/1986, de 26 de juny.¹⁶ En la mateixa línia es manifesta el Consell

com a element diferencial essencial, en el paràgraf 6 del preàmbul de la Llei de l'escola andorrana de 2 de maig de 1989 (BO del Principat d'Andorra núm. 9 de 20.05.1989) s'expressa: «La llengua és un element primordial. No hi ha pensament sense llenguatge, i tot coneixement s'expressa en una llengua: sovint, a través de la llengua s'ha forjat i mantingut un esperit nacional. Amb tot, la sola identitat lingüística no és suficient per crear una consciència nacional».

15. La disposició addicional primera de l'EAC estableix: «En el marc de la Constitució i del present Estatut seran reconegudes i actualitzades les peculiaritats històriques de l'organització administrativa interna de la Vall d'Aran.»

Sobre aquesta disposició, vegeu BOYA I BUSQUETS, Josep Maria: «Comentari sobre la disposició addicional primera de l'Estatut d'Autonomia», *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*, vol. I pàg. 225-234.

Troblem una altra referència en la disposició final primera de la Llei 6/1987, de 4 d'abril, sobre l'organització comarcal de Catalunya.

16. En el fonament jurídic I: «*En virtud de la remisión que hace el número 2 de este artículo (art. 3.2 CE) a lo dispuesto en las normas estatutarias de las respectivas comunidades autónomas, tal regulación esencial se completa con lo que dichas normas establecen sobre la cooficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano.*» ... «*Despréndese, pues, de ello que el art. 3.1 y 2 de la Constitución y los artículos correspondientes de los respectivos estatutos de autonomía son la base de la regulación del pluralismo lingüístico en cuanto a su incidencia en el plano de la oficialidad en el ordenamiento constitucional español.*» (BOE núm. 159 de 4.07.1986).

Consultiu en el fonament jurídic XIII del Dictamen núm. 35 de 21 de desembre de 1982.¹⁷

Malgrat això, com hem llegit, la voluntat política del legislador, mitjançant una llei ordinària, estableix l'oficialitat extraestatutària de l'occità (aranès) en l'Estatut especial de la Vall d'Aran. Evidentment, aquesta decisió pot ser declarada inconstitucional.

Pel que fa a la propietat, no pot afirmar-se que hi hagi un condicionament absolut ja que la CE no preveu d'una forma obligatòria aquesta qualificació en els estatuts. I si els estatuts en fan una declaració al respecte, com el cas català, no exclouen, al meu parer, la superposició vertical mentre no hi hagi interferències horitzontals. És a dir, l'aranès pot ser declarat (confirmat) extraestatutàriament llengua o varietat pròpia d'Aran mentre no interfereixi la declaració estatutària del català com a llengua pròpia de Catalunya.

Altra cosa serien els efectes jurídics que implicaria la declaració de propietat sense la d'oficialitat (que es veurien notablement minvats).

III. CONTINGUT DE L'ARTICLE 3.4 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA

Com ja hem esmentat, l'art. 3.4 de l'EAC estableix: «La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció.»

El mot «parla» no és adequat pel context de realització individual que representa enfront al de llengua que té un context de realització col·lectiva i de sistema lingüístic. Sobre el qualificatiu «aranesa», ja s'han fet algunes indicacions en la introducció sobre el caràcter impropri i inescaient del mot. El legislador no ha estat afortunat en la denominació lingüística.

Un altre aspecte d'aquesta disposició és que no té cap limitació territorial salvant l'àmbit territorial de l'EAC, que és el territori de Catalu-

17. Arran d'aquest es va suprimir el qualificatiu d'oficial que fixava l'art. 29.2 de la Proposició de Llei de normalització lingüística a Catalunya. En el fonament jurídic XIII s'expressa el següent: «En dictaminar sobre els números 2 i 3 de l'article 29 de la Proposició de Llei, hem de fer una observació que ens sembla ben clara. Com estableix l'article 3.2 de l'Estatut de Catalunya, hi ha únicament dos idiomes oficials, el català, que és la llengua pròpia de Catalunya, i el castellà. La llengua aranesa, que es parla dins el nostre territori, ha d'ésser objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció, però no té el caràcter d'oficial. Els qualificatius d'oficial emprats en els dos paràgrafs abans citats poden incórrer en inconstitucionalitat pel fet d'excedir el text estatutari i l'article 3.2 de la Constitució.»

nya. El desplegament normatiu que se n'ha fet preveu gairebé exclusivament un reiteratiu àmbit territorial circumscrit a la Vall d'Aran.¹⁸

El mot «ensenyament» és un afegitó important que depassa l'art. 3.3 del text constitucional,¹⁹ i és un emparament concret i específic de la llengua.

Al meu parer, el mot ensenyament comprèn el següent contingut: obligatorietat o voluntarietat de l'ensenyament de la llengua, l'ensenyament en la llengua i en els diferents nivells i àmbits educatius.

L'EAC permet que s'estableixi l'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua a la Vall d'Aran i la voluntarietat a la resta de Catalunya. L'axioma és que les llengües oficials han de ser ensenyades obligatòriament, però no que les llengües no declarades oficials en els estatuts, no han de ser-ho.²⁰ Permet també l'ensenyament en la llengua a la Vall d'Aran. L'acció protectora de l'ensenyament enclou tots els nivells educatius sense negligir l'educació d'adults i els estudis universitaris; s'haurien de preveure la llicenciatura i els estudis de filologia occitana.

Els mots «d'especial respecte i protecció» són un recordatori específic que fa l'EAC per a l'aranès d'allò que prescriu l'art. 3.3 de la CE per a totes les llengües espanyoles.

Aquesta acció ha de ser especial, o sia determinada (concreció) i específica (singularització).

Aquesta acció té dos caires: el respecte i la protecció.

«Respecte» que comprèn: un tractament amb deferència (o sia l'adhesió a l'existència normal de la llengua) i l'abstenció de perjudicar o degradar la llengua.

«Protecció» que comprèn: l'empara o tutela de la llengua contra les agressions i degradacions, i el foment de la llengua.

18. Es permeten implícitament efectes extraterritorials de l'oficialitat de l'aranès en els art. 6, 7, 8 i 10 i expressament referit a l'aranès en l'art. 16 del Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (DOGC núm. 827 de 10.04.1987, modificat pel Decret 254/1987, de 4 d'agost, DOGC núm. 885 de 2.09.1987). També en alguns aspectes cal tenir en compte la Circular de 24 d'abril de 1989 de la Comissió per a la Normalització Lingüística.

19. Vegeu la nota núm. 1.

20. En l'art. 4 de l'Estatut d'Autonomia d'Astúries s'estableix la voluntarietat de l'ensenyament del bable, i s'hi disposa: «El bable gozarà de protecció. Se promoverá su uso, su difusión en los medios de comunicación y su enseñanza, respetando, en todo caso, las variantes locales y la voluntariedad de su aprendizaje.»

Vegeu també l'art. 6.2 e) del Reial Decret 1543/1988 de 28 d'octubre, sobre drets i deures dels alumnes (BOE núm. 309 de 26.12.1988). Aquesta norma és d'aplicació supletòria i només preveu el dret a rebre l'ensenyament de «la lengua propia de carácter cooficial».

Aquesta acció tuitiva només té per límits el sistema de doble oficialitat estatutària, que, alhora, no pot desvirtuar-la. És permesa la quasi-oficialitat²¹ de l'aranès, entesa com el reconeixement d'efectes o d'alguns efectes d'oficialitat per causa de l'acció tuitiva emparada en la CE i en l'EAC, que no qüestiona la doble oficialitat, o, fins i tot, amb l'advertiment d'una possible inconstitucionalitat, l'oficialitat extraestatutària.

No cal insistir sobre el caràcter preceptiu d'aquesta acció tuitiva. Els termes «serà objecte» n'afavoreix aquesta qualificació.

Sobre l'Administració pública competent en matèria de normalització lingüística de l'aranès, de l'art. 3 de l'EAC es desprèn²² que és la Generalitat de Catalunya qui en té la competència exclusiva. No s'impedeix la delegació o transferència²³ de competències en aquesta matèria a les institucions araneses a través de lleis sectorials o específiques o la norma prevista en la disposició addicional primera de l'EAC. Independentment de la competència en matèria lingüística, cal assenyalar que el marc normatiu constitucional i estatutari obliga totes les administracions públiques.

IV. ANÀLISI DE L'ARTICLE 2 DE LA LLEI SOBRE EL RÈGIM ESPECIAL DE LA VALL D'ARAN (ESTATUT ESPECIAL D'ARAN)

Aquest article²⁴ és el configurador del marc jurídic-lingüístic a la Vall d'Aran.

En la primera frase de l'apartat 1, es reconeix l'aranès com una varietat dialectal de la llengua occitana, o sia es determina la comunitat lingüística i, alhora, es reconeix implícitament la unitat lingüística («varietat de la llengua occitana»). A més es confirma la identitat lingüística d'una col·lectivitat Aran («pròpia d'Aran»), o sia l'occità és la llengua pròpia d'Aran i l'aranès la varietat dialectal pròpia d'Aran, i se'n de-

21. El professor Milian, en el mateix sentit, afirma que «la Llei 7/1983, de 18 d'abril, mitiga els efectes d'aquell mancament en atribuir a l'aranès un status pràcticament equiparable al de les llengües oficials». Cf. *op. cit.* pàg. 190.

22. Confirmen aquesta tesi les sentències del Tribunal Constitucional següents: Sentència 82/1986, de 26 de juny i Sentència 74/1989, de 19 d'abril.

23. En l'Estatut Especial d'Aran (art. 20.2) s'atribueix al *Conselh Generau* (institució d'autogovern d'Aran) la competència plena sobre el foment i l'ensenyament de l'aranès i de la seva cultura (Vegeu el capítol següent).

24. Vegeu el text sencer d'aquest article en la introducció.

clara l'oficialitat en un territori,²⁵ que és la comarca de la Vall d'Aran.

En aquesta frase s'aprecien dues parts: una part expositiva «varietat de la llengua occitana i pròpia d'Aran», en què es descriu la pertinença a unes col·lectivitats (la comunitat lingüística occitana i la comunitat aranesa), i una part dispositiva «és oficial a la Vall d'Aran» en què es prescriu un reconeixement legal en un territori.

El següent pas és l'anàlisi dels valors o conceptes jurídics de la propietat i oficialitat d'una llengua.²⁶

La propietat és apuntada com una referència sense tenir la contundència de la declaració de propietat que del català es fa en l'art. 3.1 de l'EAC. En la LNLG, qualificant erròniament l'aranès de llengua, se'n fa una declaració més contundent: «L'aranès és la llengua pròpia de la Vall d'Aran.» (art. 28.1). Si la propietat lingüística té un valor declaratiu, a més de referent, aleshores cal fer-lo compatible amb la propietat de la llengua catalana que s'estableix en l'EAC.

D'aquesta propietat compartida (el català llengua pròpia de Catalunya i l'occità llengua pròpia d'Aran) es deriven les següents conseqüències jurídiques:

- Que n'és pròpia de les institucions d'Aran i dels organismes que en depenen, que han d'emprar la llengua occitana preferentment i normalment. Un reglament d'ús²⁷ pot regular-ne l'ús prioritari, i fins i tot exclusiu en alguns casos.²⁸ El dret d'elecció lingüísti-

25. L'àmbit territorial d'Aran és precisat per l'art. 1.2 de l'esmentat Estatut Especial d'Aran. En són precedents la Llei 2/1983, de 9 de març, d'alta muntanya (DOGC de 16.03.1983) i la Llei 22/1987, de 16 de desembre (DOGC de 18.12.1987).

26. Sobre els conceptes jurídics de propietat i oficialitat són cabdals les conceptualitzacions i doctrina del jurista català Josep Maria Puig i Salellas; també darrerament fa aportacions importants el professor universitari català Antoni Mirambell i Abanco.

Entre d'altres publicacions d'aquests autors destaco:

PUIG I SALELLAS, J. M., «La doble oficialitat lingüística en el Tribunal Constitucional», *Llengua i Dret* núm. 8, desembre de 1986, pàg. 105.

MIRAMBELL I ABANCO, A., «La Sentència del Tribunal Constitucional 74/1987, de 25 de maig: la seva repercussió en el concepte d'oficialitat lingüística», *Revista Jurídica de Catalunya* núm. 1, 1988, pàg. 173.

També cal recordar l'obra: *Llengua i Dret. Treballs de l'àrea 5 del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona-Andorra*, 1986. Institut d'Estudis Autònomic, Barcelona, 1987.

27. Vegeu l'art. 8.1.a) de la Llei 8/1987, de 15 d'abril (DOGC de 27.04.1987) i per analogia l'art. 7.3 de la LNLG.

28. Els topònims d'Aran tenen com a forma oficial l'aranesa (art. 28.3 de la LNLG). La designació oficial de les institucions d'Aran podria ser exclusivament en occità.

ca és dels ciutadans, no de les institucions, per a les quals no existeix l'opció lingüística ja que la propietat determina l'elecció.

- Que la llengua occitana ha de tenir un ús social i normal a la Vall d'Aran, ja que s'ha d'assegurar aquest senyal d'identitat d'Aran. Les altres administracions públiques i les empreses amb transcendència social i els agents socials han de contribuir a aquest ús social i normal.

L'oficialitat de l'aranès és declarada en un àmbit territorial concret, que és afectat per l'oficialitat del català i del castellà establerta en normes superiors (l'EAC i la CE).

El concepte d'oficialitat té el següent contingut jurídic:²⁹

- a) Que tota llengua oficial és un mitjà de comunicació intersubjectiu en els àmbits públics i ho hauria de ser en els àmbits privats.³⁰ Perquè sigui un mitjà de comunicació oficial, els poders públics han de garantir un coneixement i un ús per part dels subjectes o persones en el sentit jurídic.
- b) Que els actes jurídics públics o privats, realitzats en una llengua oficial dins del respectiu àmbit territorial, tenen plena validesa i eficàcia jurídica sense que açò vulgui dir que la llengua sigui un requisit essencial per a l'existència de l'acte jurídic.

D'aquest marc jurídic (l'Estatut especial d'Aran, la CE i l'EAC) de triple oficialitat (aranès, català i castellà) es desprenen els següents trets:

- a) La univocitat del concepte d'oficialitat, o sia l'oficialitat i el seu contingut han de ser exactament idèntics³¹ per a les tres llengües

29. El Tribunal Constitucional, en la Sentència 82/1986, de 26 de juny, FJ II, defineix l'oficialitat en aquests termes: «*Aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la regulación que hace de la materia permite afirmar que es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos...*».

30. Evidentment, l'ordenació lingüística pot incidir en major o menor mesura en els àmbits exclusivament privats, però fracassarà en el seu intent si no compta amb l'adhesió dels subjectes que intervenen en les relacions jurídicoprivades. Un exemple il·lustratiu és el cas d'Andorra, on en els àmbits privats no és el català ni de bon tros la llengua predominant per causa de la realitat sociolingüística d'aquest Estat, que té el català com a única llengua oficial.

31. El Tribunal Constitucional configura un criteri d'igualtat teòrica o formal sobre

en els respectius àmbits territorials superposats, i per tant, no pot haver-hi cap llengua més oficial que les altres. En la frase segona de l'apartat 1 d'aquest mateix article, es recorda: «També ho són el català i el castellà, d'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya». Aquesta referència a la norma estatutària és merament recordatòria de l'existència d'una norma superior que impedeix l'exclusiva oficialitat de l'aranès, i no pretén, segons la meua opinió, establir una diferència d'efectes i de contingut entre el reconeixement d'oficialitat extraestatutari i l'estatutari.

- b) La plena validesa i eficàcia jurídica dels actes amb transcendència jurídica que es realitzin en una llengua oficial a la Vall d'Aran.
- c) El reconeixement d'una llengua com a mitjà oficial de comunicació intersubjectiu requereix segons la literalitat constitucional i la «lògica jurídica» dos aspectes: un deure de coneixement, en el sentit que no es pot al·legar amb eficàcia jurídica³² el desconeixement d'una llengua oficial, i un dret d'ús, en el sentit que l'interlocutor actiu o emissor pot emprar la llengua oficial sense que l'interlocutor passiu o destinatari pugui obligar-lo a canviar-ne. No cal dir-ho, que si no hi ha un coneixement suficient del llenguatge alhora per la part emissora i la part receptora del missatge, no hi haurà comunicació malgrat la regulació lingüística dels poders públics.
- d) Un dret d'elecció lingüística atorgat al ciutadà que és conseqüència de la triple oficialitat a la Vall d'Aran que configura un sistema d'opció lingüística individual, o sia hi ha un dret d'ús alternatiu i no simultani de les tres llengües. L'oficialitat de cada llengua és autònoma.

En la primera frase de l'apartat segon d'aquest article, es reproduïx l'art. 3.4 de l'EAC, però canviant la forma gramatical de futur («serà») per una perífrasi d'obligació («ha d'ésser») que és més contundent pel que fa a una acció tuitiva d'especial respecte i protecció de l'aranès; ja n'hem

el contingut de l'oficialitat de totes les llengües espanyoles oficials (almenys l'oficialitat de les quals és reconeguda estatutàriament), però el distorsiona bàsicament quan predica exclusivament del castellà el deure de coneixement i admet un absurd dret de desconeixement de les altres llengües oficials diferents del castellà (cf. les sentències: 82/1986, 83/1986, 84/1986, 74/1987 i 123/1988). Esperem que el Tribunal Constitucional canviï aquesta interpretació ideològica que no es basa en arguments jurídics sòlids. Sobre el tema vegeu el magistral treball del jurista J. M. Puig i Salellas, *op. cit.* en la nota núm. 25.

32. En la STC 74/1987 s'admeten alguns efectes concrets al desconeixement provat d'una llengua oficial per tal d'evitar la indefensió en l'àmbit processal penal.

assenyalat abans el significat, i que estableix d'una manera clara, segons la meua opinió, l'obligatorietat de l'ensenyament de l'aranès, que per altra banda és una conseqüència que se'n deriva de l'oficialitat.³³

En la segona frase d'aquest mateix apartat es prescriu l'acomodació del sistema educatiu, l'Administració de la Generalitat i els mitjans de comunicació dependents de la CCRTV al règim jurídic de l'aranès a la Vall d'Aran, o sia s'han de garantir l'ús oficial i normal de l'aranès que se'n desprén de l'oficialitat i, si escau, de la propietat. Cal destacar que la Generalitat és obligada entre moltes altres coses a tenir en consideració el coneixement de les llengües oficials per part dels seus empleats.

En l'apartat tercer d'aquest mateix article es fixa la necessitat de la normalització de l'aranès, o sia ha d'haver-hi una voluntat decidida de fer arribar la llengua occitana a un estadi de plenitud a la Vall d'Aran. Aquesta plenitud s'aconsegueix mitjançant un grau satisfactori i generalitzat de coneixement i d'ús que permeti corregir-ne la situació de desequilibri envers les llengües que l'envolten.

Per altre costat es configura la competència en matèria lingüística sobre l'aranès com una competència compartida, que d'acord amb l'art. 20.2 d'aquesta Llei,³⁴ la legislació local i les lleis sectorials,³⁵ podem descriure la següent atribució competencial a les diferents administracions:

- a) Generalitat de Catalunya: la regulació bàsica general («normes de caràcter general en els camps de la política lingüística i educativa»).
- b) *Conselh Generau*: desplegament normatiu específic de les normes generals i execució sobre el foment i l'ensenyament de l'aranès («competència plena en tot allò que fa referència al foment i l'ensenyament de l'aranès») i la coordinació de l'actuació en aquesta matèria dels diferents ajuntaments d'Aran.³⁶

33. Entenc que l'Ordre de 3 d'agost de 1990 (DOGC núm. 1331 de 17.08.1990), per la qual s'incorpora l'aranès, modalitat de la llengua occitana, en els currículums dels centres educatius de la Vall d'Aran, és contrària a l'art. 2.2 de l'Estatut Especial d'Aran per la dubtosa obligatorietat de l'ensenyament, i, a més, envaeix, llevat que sigui una norma de caràcter provisional, la competència plena sobre l'ensenyament de l'aranès, que en l'art. 20.2 de l'esmentat Estatut Especial s'atribueix al *Conselh Generau d'Aran*.

34. En l'art. 20.2 de la Llei 16/1990 sobre el règim especial de la Vall d'Aran s'estableix: art. 20.2. El consell General té competència plena en tot allò que fa referència al foment i l'ensenyament de l'aranès i de la seva cultura, d'acord amb les normes de caràcter general vigents a tot Catalunya en el camp de la política lingüística i educativa.

35. Cf. l'art. 28.2 de la LNL.

36. Cf. l'art. 26.1.e) de la Llei catalana 6/1987, de 4 d'abril.

- c) Municipis aranesos: la competència concretada segons les lleis sectorials que garantiran la gestió de llurs interessos en aquesta matèria.

En l'apartat quart d'aquest mateix article es fixa la necessitat de la conservació, la promoció i la difusió de la cultura aranesa, de la qual la llengua és l'element aglutinant. Entenc que sobretot la promoció i la difusió no tenen un àmbit territorial definit³⁷ i que també es tracta d'una competència compartida en els temes que hem expressat abans.

Finalment, per acabar aquest capítol, faig referència a la versió aranesa d'aquesta Llei que es disposa en la pròpia disposició final segona, que entenc que és també una versió oficial autèntica.³⁸

IV. PROPOSTES DE REFLEXIÓ I CONCLUSIÓ

Sense entrar en la consideració d'una reforma de la constitució espanyola de 1978, es poden suggerir sobre el règim jurídico-lingüístic de la llengua occitana les següents reflexions:

1. Cal considerar en un termini més o menys llarg l'adequació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya a la propietat i oficialitat de l'occità per tal d'esvaire els dubtes sobre la il·legalitat de la declaració extraestatutària d'oficialitat i propietat.
2. Cal adequar, en concret l'art. 28, la Llei de normalització lingüística a Catalunya al règim jurídico-lingüístic establert en l'art. 2 de l'Estatut Especial d'Aran sense descurar els aspectes formals de la redacció. Aquesta adequació hauria d'omplir de contingut la regulació de caràcter general en el camp de la política lingüística a què es refereix l'art. 20.2 d'aquest Estatut especial.
3. Cal concretar, almenys els aspectes bàsics, la regulació de l'ensenyament de l'occità, sia en l'adequació de la LNLC, sia en les normes d'ordenació del sistema educatiu, amb la finalitat de garantir: l'ensenyament obligatori de la llengua i l'ensenyament en

37. Vegeu la nota núm. 39.

38. En la disposició final segona de la Llei 16/1990 s'estableix: «La versió en aranès d'aquesta Llei s'ha de publicar en el Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya i en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya a continuació de la versió catalana.» Sobre les versions autèntiques vegeu el FJ III de la STC 83/1986.

aquesta llengua a la Vall d'Aran, promoció de l'ensenyament de la llengua fora d'aquest territori i determinació de la formació en la universitat.

4. En l'adequació, ja apuntada, de les normes generals de política lingüística i educativa s'haurien de precisar més les competències en matèria lingüística de les institucions d'Aran tot respectant l'Estatut especial d'Aran i preveient la cooperació interadministrativa en aquesta matèria.
5. La regulació de l'acció tuitiva envers la llengua ha de preveure els diferents àmbits territorials: comarcal (la Vall d'Aran), comunitari (Catalunya) i extracomunitari (estatal i interestatal). S'ha de considerar la creació de mecanismes d'incidència internacional. S'ha de fer notar que l'art. 3.3 de la CE no té límits territorials i afecta tant la política interior i exterior de l'Estat com tots els poders públics. No s'ha d'excloure que el *Conseilh Generau* i la Generalitat tenen la possibilitat de sol·licitar a l'Estat la conclusió d'acords internacionals sobre afers lingüístics (unitat, protecció i comunicació interfronterera de la llengua occitana).³⁹
6. En una societat cada cop més universal cal pensar a conformar nous conceptes de dret lingüístic en l'àmbit internacional com els drets col·lectius de les unitats culturals, ja que la protecció internacional dels drets individuals lingüístics és insuficient per a la protecció plena de les comunitats lingüístiques que no tenen un estat que les reconegui satisfactòriament.

Finalment, assenyalo que les normes sense acció, compliment i, si s'escau, sanció esdevenen el no-res. Espero que l'occità no tingui aquestes mancances.

39. Malgrat que l'art. 27.4 de l'EAC només preveu aquesta facultat d'iniciativa respecte als tractats i convenis internacionals de caràcter cultural que afectin territoris o comunitats de llengua catalana, no hi ha cap obstacle d'eixamplar-la a l'occità o a qualsevol tema ja que no es perjudja l'actuació de l'Estat.

Sobre aquest afer és molt significatiu l'apartat 10 de la Resolució del Parlament Europeu sobre les llengües i cultures de les minories regionals i ètniques a la Comunitat Europea de 30 d'octubre de 1987, que encoratja la cooperació transfronterera en els àmbits cultural i lingüístic (DOCE de 30.11.1987, núm. C318/160-164).